

1. Obiekt 613/20/119

FORT CYTADELOWY W XVI ZNISZENIE RDZENIA TWIERDZY PRZEMYŚL

2. Czas powstania

1853-1856 r.
1880 r

Nr

6189
PODKARPACKIE

3. Miejscowość

P R Z E M Y Ś L

4. Adres

ul. Przemysława

Nr hipoteczny KW [REDACTED]

5. Przynależność administracyjna

województwo przemyskie

gmina miejska Przemyśl

6. Poprzednie nazwy miejscowości

- -

7. Przynależność administracyjna 1. VI. 1975r.

województwo rzeszowskie

powiat Przemyśl

8. Właściciel i jego adres

Gmina Miejska Przemyśl

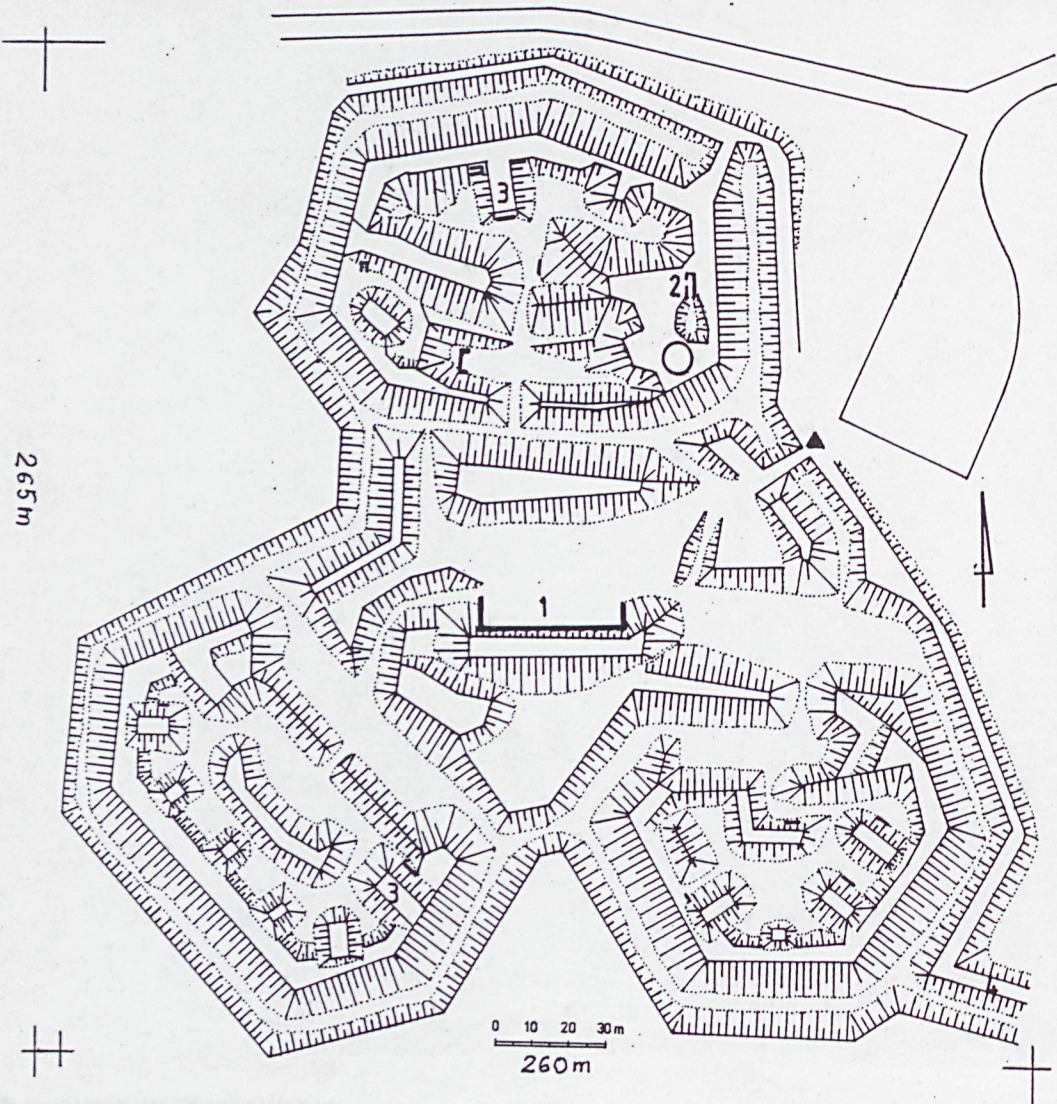
9. Użytkownik i jego adres

Nie użytkowany

10. Rejestr zabytków

Nr A-393 data 8.01.2010

11

1. Schron główny
2. Pozostałości bar-
betowych stanowisk
3. Poprzecznicze ze
schronami pogotowia
4. Wał rdzenia

12. Autorzy, historia obiektu, określenie stylu.

Budowę nowoczesnych umocnień Przemyśla rozpoczęli Austriacy w 1. poł. XIX w. Sporządzone wówczas plany i ekspertyzy określają możliwości i zasięg ufortyfikowania miasta, a przede wszystkim rolę, jaką miał pełnić Przemyśl w planach obronnych monarchii austro-węgierskiej. Pierwsze prace objęły głównie przedpole miasta od strony wschodniej. Zapołączowano też budowę ciągłej linii wałów, wysuniętej znacznie na zewnątrz w stosunku do średniowiecznych oraz XVI i XVII wiecznych fortyfikacji miejskich. Obwałowania założone na rzucie wieloboku obejmowały zarówno prawo jak i lewobrzeżną cz. miasta. Tworzyły one, zgodnie z obowiązującą wówczas teorią Rogniata, obóz warowny łączący cechy systemu bastionowo-kleszczowego i poligonalnego. Obrona wzmocniona była szanćcami ziemnymi oraz pilastymi i kleszczowymi załamaniami kurtyn. Około roku 1856 obwód posiadał pełny narys, odpowiadający dzisiaj zachowanemu. W czasie przekształcania obozu warownego na półstałą, a następnie stałą twierdzę pierścieniową, po roku 1870 obwałowania rdzenia zyskują nowe elementy flankujące - forty, inne dzieła poddane zostają modernizacji i przebudowie. Nie wiadomo, jak wyglądał teren Zniesienia w fazie obozu warownego. Około 1880 przedmiotowe dzieło obronne zostało gruntownie przebudowane na fort cytadelowy - największy w obrębie noyonu, jedyny zdolny do obrony okrężnej. Około przełomu wieków został zmodernizowany - wprowadzono stanowiska dla najcięższej artylerii. W marcu 1915 r. wysadzony podczas kapitulacji Twierdzy, rozbierany był również w latach 1920-30.

13. Opis (sytuacja, materiał i konstrukcja, rzut, bryła, elewacje, wnętrze wyposażenie instalacje)

- Sytuacja - Położony w prawobrzeżnej części miasta, w jego południowej części, na najwyższym punkcie pasma Zniesienie, od którego wziął swą nazwę.
- Materiał - Nasypy ziemne, schron główny z lanego betonu, schrony pogotowia - cegła maszynowa o wymiarach: 7-7,5 x 14-15 x 29-30 cm, wiązana zaprawą wapienną, kamienne ciosy, stropy z blachy falistej.
- Rzut - Fort cytadelowy Zniesienie jest dziełem złożonym z trzech odrębnych segmentów powiązanych systemem wałów i suchych fos. Każdy z elementów przedstawia inny plan. Są to symetryczne wieloboki: dwa sześcioboki od strony południowej i siedmiobok od strony miasta. Każdy posiada charakterystyczne składowe części narysu bastionowego, a to: czoło, bark i szyję. Całe założenie kreśli figurę trójkąta z wierzchołkiem skierowanym ku miastu /ku północy/. Środek zajmuje duży nasyp ziemny osłaniający zruinowany zespół schronu głównego. Czoła i barki wyposażone w poprzecznicę kryjące schrony pogotowia, które reprezentują trzy odmiany: "A" - z wejściem w ścianie czołowej poprzeczniczy /opracowanej w wątku kamiennym z ceglanym okapem/ i skomunikowanej z przelotnią przez otwór w ścianie tylnej komory, która wyprowadzała na obydwie strony poprzeczniczy; "B" - z wejściem poprowadzonym wąskim korytarzykiem o poprzecznym usytuowaniu do osi komory i "C" - z bezpośrednim i jedynym wejściem w ścianie czołowej poprzeczniczy. Konstrukcja schronów wszystkich typów jest identyczna: na podłużnych ścianach kamiennych z odsadzką, zakończoną warstwą cegły, położona była drewniana belka, na której spoczywają arkusze blachy falistej, kryjącej półkoliste sklepienie, zachodzące na siebie i nitowane w najwyższym punkcie podniebienia. Schron główny prezentuje się jako potężny betonowy zespół pomieszczeń, z których wyróżnia się przesklepiona pełnym łukiem komora długości 36 m, podzielona prawdopodobnie na trzy izby. Segment północny charakteryzuje się posiadaniem dwóch wałów artyleryjskich. Na wewnętrznym zachowały się dwa ślady betonowych kręgów wzmocnionych stalowymi taśmami - jako pozostałości barbetowych stanowisk dla najcięższej fortecznej artylerii. Wjazd na teren cytadeli prowadził przez obmurowany /?/ przejazd w krótkim odcinku wału zaporowego umieszczonego pomiędzy północnym, a południowo-wschodnim segmentem. Od barku tego ostatniego odchodzi kurtyna wału rdzenia w kierunku Kopca Tatarskiego.
- Wyposażenie i instalacje nie zachowały się

14. Kubatura - -	15. Powierzchnia użytkowa całości ok. 6 ha	16. Przeznaczenie pierwotne Fort cytadelowy	17. Użytkowanie obecne Nie użytkowany
18. Praca budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja Nie były prowadzone.		19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy konstrukcje dachowe, pokrycia dachu, wyposażenie i instalacje) Zróźnicowany. Stosunkowo dobrze czytelne narysy wałów i fos, choć uległy one rozmyciu, spłacczeniu oraz porośnięciu przez samosiewy krzewów i drzew. Obiekty kubaturowe:schron główny i pogotowia w większości zniszczone, zasypane. Teren mocno zaśmiecony. Mocna deformacja terenu nastąpiła od strony zachodniej przez budowę przekaźnika telewizyjnego. 20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie Wpisać do rejestru zabytków,oznakować, oczyścić ze śmieci, wyciąć samosiewy.	

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowania)

Karta ewidencyjna tzw zielona.Opr.J.Bogdanowski 1965r.

22. Bibliografia

J.Bogdanowski-Twierdza Przemyśl.w:Teka Konserwatorska
Polska Południowo-Wschodnia
Rzeszów 1991

23. Źródła ikonograficzne i fotografia (rodzaj,miejsca przechowania, sygnatury)

24. Uwagi różne

25. Opracował

tekst mgr Krzysztof Szuwarowski, 11.1998r.

imię, nazwisko, data, podpis

plany, rysunki mgr K.Szuwarowski, 11.1998r.

imię, nazwisko, data, podpis

zdjęcia fotograf mgr K.Szuwarowski, 09.1997r

imię, nazwisko, data, podpis

miejsce przechowania negatywów PSOZ Przemyśl

Karta po wypełnieniu podlega ochronie na podstawie przepisów prawa autorskiego

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

27. Załączniki

2 wkładki- plany, zdjęcia

1. Miejscowość

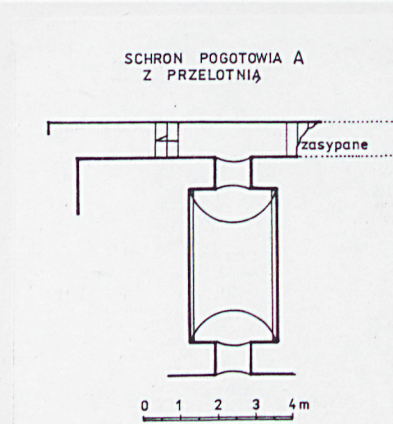
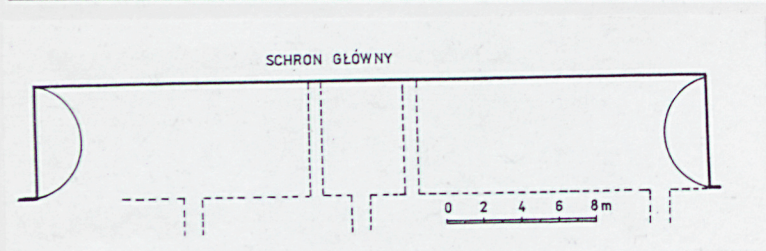
PRZEMYSŁ

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

FORT W XVI ZNIESIENIE

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

plany, zdjęcia

Zwalisko schronu głównego

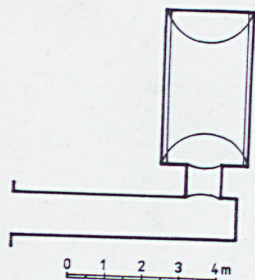

Wnętrze schronu pogotowia "A"

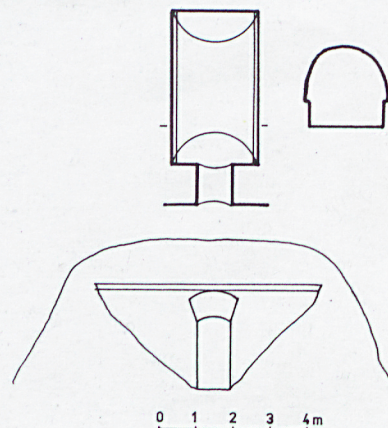
Wkładkę założył: mgr K. Szuwarowski, 11.1998r. *K. Szuwarowski*
(imię i nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: PSOZ Przemyśl

SCHRON POGOTOWIA B

SCHRON POGOTOWIA C

Wnętrze komory w schronie typu "B"

Ściana czołowa schronu typu "C"

Zasypane wejście do schronu pogotowia

1. Miejscowość

PRZEMYSŁ

2. Obiekt (nazwa jak w karcie)

FORT W XVI ZNIESIENIE

3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego)

plany, zdjęcia

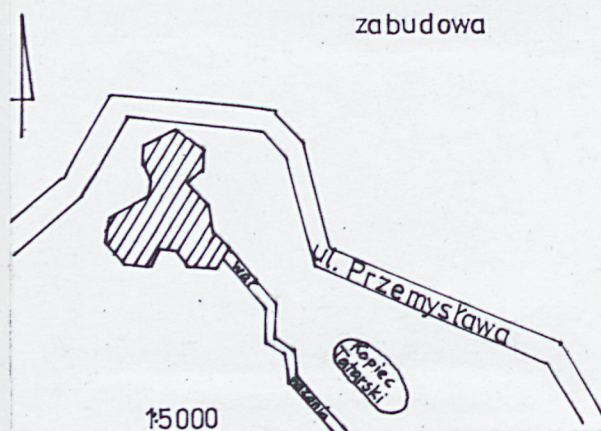
Kolisty zarys stanowiska barbeto-
wego na wale segmentu północnego

Widok fosy pomiędzy południowymi
segmentami fortu

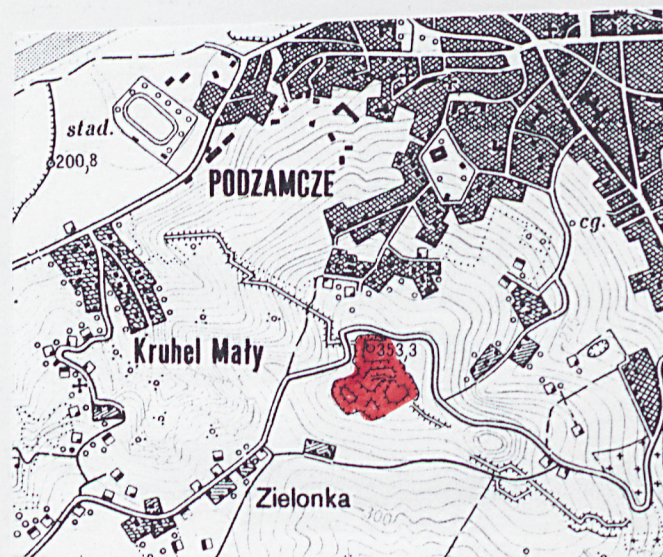

Przedpole fortu od strony
południowo-wschodniej

Wkładkę założył: mgr K. Szuwarowski, 11.1998r. *K. Szuwarowski*
(imię i nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: PSOZ Przemyśl

1:25000